

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

на тему «Психологічні особливості запобігання мобінгу серед учнів середніх класів» здобувача наукового ступеня доктора філософії

Павленко Марини Сергіївни

за спеціальністю 053 Психологія

галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Публічна презентація проведена на кафедрі психології та педагогіки
«30 » серпня 2023 року, протокол № 1.

1. Актуальність теми дослідження. У зв'язку з актуальністю проблеми мобінгу на рівні державних і громадських інституцій активно поширюється та вдосконалюється практика захисту прав дитини, соціальної підтримки дитини, яка зазнала насильства. Разом із тим поза увагою дослідників залишається феномен мобінгу в освітньому середовищі. Постає потреба у аналізі проблем виникнення мобінгу серед учнів середніх класів і встановленні сутності причин його виникнення, основних характеристик, поняття, а також пошуку шляхів запобігання мобінгу. Наразі недостатньо дослідженими є підходи, методи та засоби запобігання мобінгу серед учнів середніх класів. Дослідження теми психологічних особливостей запобігання мобінгу серед учнів середніх класів має велике соціальне та психологічне значення, адже допомагає визначити психологічні аспекти формування моделей поведінки у ситуації цькування, а також дає можливість розробити більш ефективні програми запобігання та втручання. Актуальною для вивчення є система соціально-педагогічних заходів та шляхів організації безпечного освітнього середовища спрямованих на профілактику мобінгу, як прояву насильницького способу спілкування серед підлітків. Результати дослідження можуть служити основою для розробки конкретних практичних рекомендацій для вчителів, батьків та адміністрації шкіл щодо запобігання та ефективного управління ситуаціями мобінгу. Дослідження може сприяти створенню освітнього середовища, де діти і підлітки будуть відчувати себе захищеними та підтриманими, що сприятиме їхньому успішному розвитку.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами
Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідницької роботи кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету. Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (витяг з протоколу № 5 від 26.10.2017 року) та узгоджено у бюро Міжвідомчої ради з координації

досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 1 від 28.01.2020 року).

Нормативну базу дослідження становили такі документи: Конституція України, Конвенція ООН про права дитини, Закон України «Про охорону дитинства», Закон України від 18.12.2019 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», Наказ МОН України № 1646 від 28.12.2019 р. «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» та визначений Порядок реагування на випадки булінгу (цькування), що визначає механізм реагування на випадки булінгу (цькування), Порядок застосування заходів виховного впливу, який визначає процедуру застосування заходів виховного впливу в закладах освіти всіх типів і форм власності, Наказ МОН України № 293 від 26.02.2020 р. про План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти, Указ Президента України від 7 грудня 2019 року № 894 «Про невідкладні заходи щодо покращення здоров'я дітей», Положення про психологічну службу у системі освіти в Україні» від 22.05.2018 № 509.

3. Наукова новизна отриманих результатів.

У дисертації вперше одержані такі нові наукові результати Комплексне теоретично-експериментальне дослідження чинників, що спричиняють мобінг серед учнів середнього шкільного віку (особистісні, виховні, соціальні та поведінкові). Визначено поняття «мобінгу» як явища порушень у поведінці дитини, спровокованих індивідуальними та соціально-психологічними особливостями особистості, і розглянуто його диференціацію залежно від факторів впливу; проведений аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на вивчення факторів, що є ключовими при виникненні мобінгу у шкільному середовищі; розроблена та апробована програма психологічної профілактики мобінгу та обґрунтовані шляхи запобігання його проявам серед учнів середнього шкільного віку.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації У результаті проведеного дослідження сформульовано та обґрунтовано наступні теоретичні та практичні положення:

- визначено поняття «мобінгу» як феномену порушень у поведінці дитини, спровокованими індивідуальними та соціально-психологічними особливостями особистості, диференційованими в залежності від чинників впливу;

- проаналізовано результати дослідно-експериментальної роботи щодо дослідження факторів, які є основними при виникненні в учнівському середовищі мобінгу та психологічних особливостей профілактики даного явища, які пов'язані з особистісними рисами (наявністю заниженої або

завищеної самооцінки, показниками конфліктності, високої та підвищеної тривожності та агресивності) і зроблені відповідні висновки;

- запропоновано програму психологічної профілактики мобінгу та емпірично обґрунтовано шляхи запобігання його проявам серед учнів середньої класів;

- розроблено рекомендації для учнів, вчителів та батьків з метою запобігання уникнення мобінгу у закладі освіти;

- узагальнено досвід європейських країн щодо напрямків, форм та методів профілактики мобінгу.

удосконалено:

- наукове розуміння поняття мобінгу у шкільному середовищі як цілеспрямованого, систематичного та агресивного впливу на жертву з метою ізолювати, залякати, принизити або завдати іншої моральної або фізичної шкоди;

- розуміння індивідуально-психологічних детермінант мобінгу, які зумовлені особистісними особливостями нападника та його жертви: зниженою або завищеною самооцінкою, агресивністю, підвищеною тривожністю.

набуло подальшого розвитку:

- розробка системи заходів, спрямованих на профілактику мобінгу у закладах освіти;

- опис напрямів надання допомоги жертвам та кривдникам, застосування психопрофілактичних заходів з метою виховання навичок вирішення конфліктів мирним шляхом.

5. Використання результатів роботи. Практичне значення отриманих результатів може бути застосоване:

- *освітньому процесі*: у практику діяльності соціально-психологічних служб закладів загальної середньої освіти у діагностичному, консультативному, просвітницькому, профілактичному та корекційно-відновлювальному напрямку роботи; використанні теоретичних положень та результатів емпіричного дослідження у процесі професійної підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» спеціальності 053 – Психологія для студентів вищих навчальних закладів; у роботі фахівців центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

- *підвищенні кваліфікації*: під час розробки модулів з метою розвитку психологічної компетентності педагогічних працівників закладів освіти різних освітніх рівнів в межах щорічного підвищення кваліфікації;

- *просвітницькій діяльності* – для підвищення ефективності заходів з профілактики мобінг-поведінки та розвитку способів вирішення конфліктів конструктивним, мирним шляхом, з метою розвитку асертивності, засвоєння основ ненасильницького спілкування.

6. Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі _____ 85% _____

Дисертаційна робота виконана на кафедрі психології та педагогіки Хмельницького національного університету, науковий керівник:

Попелюшко Роман Павлович, доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Павленко Марини Сергіївни є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

7. Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача.

За результатами досліджень опубліковано 14 наукових праць, у тому числі 1 монографії, 6 статей у наукових фахових виданнях (з них 2 статей у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до ОЕСР та/або Європейського Союзу, фахових виданнях України категорії «А», або закордонних виданнях, що входять до WoS або Scopus) 0 патентів України, 6 тез доповідей в збірниках матеріалів конференцій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових періодичних виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України

1. Павленко М. С. Метод «Kids' skills» як спосіб профілактики мобінгу серед дітей. Theoretical and practical aspects of modern scientific research: collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California: GS Publishing Services, 2022. P. 224–228 (стаття в монографії). (індексується наукометричних базах даних: Google Академія, ResearchGate, CrossRef). Посилання на публікацію: <https://www.eo.kiev.ua/resources/arhivMonographs/mono7.pdf>

DOI: 10.51587/9781-7364-13371-2022-007-224-227

2. Величко М. С. Теоретичні підходи до феномена мобінгу у сучасній психологічній літературі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Психологія. 2018. № 2 (9). С. 13–16. (індексується в наукометричних базах даних: Index Copernicus, Open Ukrainian Citation Index (OUCI), ResearchBib - Academic Resource Index, Open Academic Journals Index (OAJI), Scientific Indexing Services (SIS), внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <https://bpsy.knu.ua/index.php/psychology/article/view/158>

DOI: [https://doi.org/10.17721/BSP.2018.2\(9\).3](https://doi.org/10.17721/BSP.2018.2(9).3)

3. Величко М. С. Психологічний зміст та основні причини виникнення мобінгу серед дітей середнього шкільного віку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*. 2019. № 1 (10). С. 21–24. (індексується в наукометричних базах даних: Index Copernicus, Open Ukrainian Citation Index (OUCI), ResearchBib - Academic Resource Index, Open Academic Journals Index (OAJI), Scientific Indexing Services (SIS), внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <https://bpsy.knu.ua/index.php/psychology/article/view/5>

DOI: [https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1\(10\).5](https://doi.org/10.17721/BSP.2019.1(10).5)

4. Павленко М. С. Організація профілактичної роботи у закладах освіти з метою попередження мобінгу та інших видів цькування. *Науковий журнал «Габітус» Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій*. 2022. Вип. 44. С. 99–105. (індексується в наукометричних базах даних: Index Copernicus International, Польща, внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <http://habitus.od.ua/44-2022>

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.44.17>

5. Попелюшко Р. П., Павленко М. С. Перевірка ефективності програми психологічної профілактики мобінгу серед учнів середніх класів. *Перспективи та інновації науки*. Серія: Психологія. Київ, 2023. № 12 (30). С. 669–714. (внесок здобувача 60%, співавтора 40%). (індексується в наукометричних базах даних: Google Академія, Index Copernicus, Польща, Research Bible, внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/5956/5989>

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-699-713](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-699-713)

6. Попелюшко Р. П., Павленко М. С. Система планування роботи щодо профілактики мобінгу у закладах освіти. *Психологічні травелогі: науковий журнал*. 2023. № 2. С. 103–112. (внесок здобувача 60%, співавтора 40%). (індексується в наукометричних базах даних: Google Академія, Index Copernicus, Польща, CrossRef, внесений до переліку фахових видань України категорії «Б»). Посилання на публікацію: <https://pt.khmn.edu.ua/index.php/pt/article/view/89/80>

DOI: <https://doi.org/10.31891/PT-2023-2-8>

Публікації у наукових періодичних виданнях, що індексуються у інших наукометричних базах даних

1. Величко М. С. Психологічні причини та превентивні заходи щодо виникнення мобінгу в освітньому середовищі. *Збірник міжнародних статей European Humanities Studies: State and Society*. 2019. Issue 2. С. 113–124. Посилання на публікацію: <http://ehs.eeipsy.org/index.php/ehs/issue/view/6>

**Опубліковані праці, що засвідчують апробацію матеріалів
дисертації**

1. Величко М. С. Психологічна проблема мобінгу серед підлітків та причини його виникнення у шкільному середовищі. *Сучасні методики, інновації та досвід практичного застосування у сфері психології та педагогіки*: Міжнародна конференція. Люблін: «Видавництво Балтія», 2017. С. 211–214.

2. Величко М. С. Феномен мобінгу у школі та шляхи вирішення проблеми. *Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії*: зб. наук. робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 20 – 21 жовтня 2017 р.). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2017. С. 54–56.

3. Величко М. С. Причини виникнення мобінгу в освітньому середовищі. Кібермобінг. *Електронний збірник статей за результатами Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Національна розмова: розвиток медіаграмотності в Україні»*. Київ, 2018. С. 203–209. Посилання на публікацію: www.medialiteracy.org.ua

4. Павленко М. С. Використання методу ненасильницького спілкування з метою профілактики мобінгу. *Варіативні моделі й технології трансформації професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти*: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Київ, 23 червня 2022 р.) [ред. кол.: Пуховська Л. П., Просіна О. В. та ін.]. Київ: ДЗВО «Ун-т менеджменту освіти», 2022. С. 276–281.

5. Павленко М. С. Міжнародний досвід впровадження програм профілактики мобінгу в освітньому середовищі. *Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*: електронний науковий журнал. Київ, 2022. № 2. С. 621–632. Посилання на публікацію: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/16693>

DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.16693>

6. Павленко М. С. Психодіагностика як ключова складова професійної діяльності практичного психолога. *Дніпровські читання-2022*: матеріали Міжн. наук.-практ. конференції (м. Київ, 8 грудня 2022 р.). Київ: вид-во Київського ін-ту водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного Державного університету інфраструктури та технологій, 2022. С. 201–204. Посилання на публікацію: https://files.duit.edu.ua/uploads/Сайт/3_НАУКА/conferences/international-scientific-and-practical-conferences/third-dnipro-reading-materials.pdf

7. Павленко М. С. Психологічні та адаптаційні особливості дітей підліткового віку. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців*: матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конференції (27 квітня 2023 р.). Хмельницький, 2023. С. 77–79. Посилання на публікацію: https://psy.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/tezy-konferencziyi-27_04_2023.pdf

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Павленко Марини Сергіївни «Психологічні особливості запобігання мобінгу серед учнів середніх класів», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми Хмельницького національного університету зі спеціальності 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Психологічні особливості запобігання мобінгу серед учнів середніх класів», подану Павленко Мариною Сергіївною на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Головуючий публічної презентації:
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та педагогіки
Хмельницького національного університету

Таїсія КОМАР

Підпис дійсний
Засвідчую
Начальник відділу кадрів
І.С.Мартинюк